

Fælles Mål

Faghæfte 22

Uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkeds- orientering

Fælles Mål – Faghæfte 22 – Uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering

Publikationen indgår i Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie som nr. 7 - 2005

Grafisk tilrettelæggelse og omslag: Schwander Kommunikation

1. udgave, 1. oplag, maj 2005: 44.100 stk.

ISBN 87-603-2457-0

ISBN (WWW) 87-603-2459-0

ISSN 1399-2260

Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie (Online) ISSN 1399-7394

Internetadresse: www.faellesmaal.uvm.dk

Udgivet af Undervisningsministeriet, Uddannelsesstyrelsen, Området for Grundskolen

Bestilles (UVM 5-467) hos:
Undervisningsministeriets forlag
Strandgade 100 D
1401 København K
Fax nr. 3392 5219
E-mail: forlag@uvm.dk
Tlf. nr. 3392 5220
eller hos boghandlere

Repro og tryk: Scanprint A/S

Printed in Denmark 2005

Indhold

4	Forord
5	Indledning
7	Folkeskolens formål
8	Om Fælles Mål
10	Læreplan
10	Signalement af emnet
11	Formål for emnet
12	Slutmål
12	Efter 9. klassetrin
13	Trinmål
13	Efter 3. klassetrin
13	Efter 6. klassetrin
14	Efter 9. klassetrin
16	Trinmål – synoptisk opstillet
20	Læseplan
21	1. forløb – 1.-3. klassetrin
22	2. forløb – 4.-6. klassetrin
24	3. forløb – 7.-9. klassetrin
27	Undervisningsvejledning

Forord

Med fornyelsen af folkeskoleloven i 2002 har regeringen først og fremmest ønsket at styrke fagligheden. Eleverne skal – uanset hvor i landet de går i skole – have mulighed for at tilegne sig de samme kundskaber og færdigheder, og enhver må kunne danne sig et overblik over, hvilke mål der arbejdes hen mod. Det er en forudsætning for at sikre kvaliteten i folkeskolen.

De nye faghæfter hedder FÆLLES MÅL. Fælles Mål dækker over de to vigtigste sæt af faglige tekster til skolens fag og emner. For det første de bindende fælles nationale mål i form af fagformål, centrale kundskabs- og færdighedsområder (slutmål) og trinmål samt mål og bindende indholdsbeskrivelser for børnehaveklassen. For det andet de vejledende læseplaner og beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål. Når de lokale læseplaner og beskrivelser er endeligt godkendt af kommunalbestyrelsen, bliver også de bindende – og dermed fælles – for den enkelte skole.

Fælles Mål har til hensigt at gøre det muligt at følge udviklingen i elevernes kundskabstildignelse – fra de starter i børnehaveklassen, til de forlader folkeskolen. I en rummelig folkeskole skal der være udfordringer for alle børn. Skolens undervisning skal tage udgangspunkt i det enkelte barns stærke og svage sider, så barnet når så langt som muligt i den retning, der angives i de fælles mål. Derfor er det afgørende, at lærerne og børnehaveklasselederne har frihed til – og dermed også ansvar for – at tilrettelægge undervisningen, så den tilgodeser den enkelte elev.

Folkeskolens formålsparagraf angiver den overordnede indholdsramme for skolens arbejde med elevernes alsidige personlige udvikling. Det handler om at lære noget, og det handler om at udvikle sig som menneske.

Det er i den enkelte kommune og på den enkelte folkeskole, at kvaliteten i folkeskolen skabes. Dette kan kun ske i et frugtbart samarbejde mellem lærere, børnehaveklasseledere, pædagoger, skolens øvrige medarbejdere og ledelse. Skolen har en væsentlig plads at udfylde i det enkelte barns liv, og et godt samarbejde med forældrene er en forudsætning for, at skolen kan løse sine opgaver.

Jeg håber, at de nye Fælles Mål hæfter bliver et godt værktøj i dagligdagen på skolerne. Jeg håber, de kan medvirke til at afhjælpe det problem, at nogle børn ikke lærer, hvad de skal, og at andre ikke får tilstrækkelige udfordringer.

BERTEL HAARDER
Undervisningsminister

Indledning

Fælles Mål for undervisningen kan medvirke til at styrke kvaliteten i folkeskolen på en række områder. Trinmål og slutmål kan give lærerne et klart og tydeligt billede af, hvad eleverne skal lære, uden at der tages stilling til hvordan. Trinmål og slutmål er samtidig et dialogværktøj mellem lærer og elev, lærere indbyrdes, mellem skoleleder og lærerteam samt mellem skole og hjem.

De fælles mål skal sikre en fælles folkeskole. Eleverne skal – uanset hvor i landet de går i skole – have mulighed for at tilegne sig de samme kundskaber og færdigheder. Målbeskrivelserne skal endvidere hjælpe lærere, forældre og elever med at være opmærksomme på, om en elev har brug for større udfordringer, støtte eller særlig opmærksomhed. Målene er således i høj grad et værktøj, der fremmer undervisningsdifferentiering.

Fælles Mål er en videreudvikling af Klare Mål. Det arbejde, som skolerne har iværksat med at planlægge undervisning ud fra målbeskrivelser, kan fortsætte. Tidligere kunne kommunerne vælge at gøre Undervisningsministeriets vejledende delmål til deres egne eller fastsætte egne delmål. Det nye er, at alle kommuner og skoler fremover skal følge de samme trinmål. Dertil kommer, at børnehaveklassens mål og indhold er blevet præciseret, således at der nu er fælles regler for, hvad børnene skal lære i børnehaveklassen. Hermed har børnehaveklassens undervisning fået vilkår, som er sammenlignelige med undervisningen på de efterfølgende klassetrin.

I forbindelse med revisionen af faghæfterne indføres to nye begreber: Læreplan og Undervisningsvejledning (tidligere: Vejledning). Læreplanen indeholder en præambel (et signalement af faget), fagets formål, CKF/slutmål, trinmål, vejledende beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål samt den vejledende læseplan. Undervisningsvejledningen indeholder som hidtil en vejledning i form af en række råd og vink til undervisningen. De to begreber – læreplan og undervisningsvejledning – er valgt for at skabe overensstemmelse i sprogbrug mellem folkeskole og ungdomsuddannelse med henblik på at fremme samarbejdet og kontinuiteten i uddannelsessystemet.

I forbindelse med omdannelsen af delmål til trinmål er der foretaget visse konsekvensrettelser i de vejledende læseplaner. De overskrifter, som de centrale kundskabs- og færdighedsområder er bygget op om, kan fremover genfindes i læseplanerne.

Som noget nyt skal kommunerne udarbejde beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål. Ifølge folkeskoleloven udsender undervisningsministeren et vejledende materiale til understøttelse af disse beskrivelser. Materialet er indeholdt i læreplanen for det enkelte fag.

Skolernes arbejde med elevernes alsidige personlige udvikling skal også videreføres. Forpligtelsen er nu indskrevet i selve folkeskoleloven.

KIM MØRCH JACOBSEN
Uddannelsesdirektør

Folkeskolens formål

Fra bekendtgørelse af lov om folkeskolen nr. 870 af 21. oktober 2003

§ 1. Folkeskolens opgave er i samarbejde med forældrene at fremme elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, der medvirker til den enkelte elevs alsidige personlige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen må søge at skabe sådanne rammer for oplevelse, virkelyst og fordybelse, at eleverne udvikler erkendelse, fantasi og lyst til at lære, således at de opnår tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og bidrage til deres forståelse for andre kulturer og for menneskets samspil med naturen. Skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

§ 2. Folkeskolen er en kommunal opgave. Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at alle børn i kommunen sikres vederlagsfri undervisning i folkeskolen. Kommunalbestyrelsen fastlægger, jf. § 40, mål og rammer for skolernes virksomhed inden for denne lov.

Stk. 2. Den enkelte skole har inden for de givne rammer ansvaret for undervisningens kvalitet i henhold til folkeskolens formål, jf. § 1, og fastlægger selv undervisningens organisering og tilrettelæggelse.

Stk. 3. Elever og forældre samarbejder med skolen om at leve op til folkeskolens formål.

Om Fælles Mål

Med Lov om ændring af lov om folkeskolen af 30. april 2003 fastsættes fælles nationale mål for undervisningen. Det indebærer, at undervisningsministeren – i lighed med tidligere – fastsætter regler om formålet med undervisningen og om centrale kundskabs- og færdighedsområder, dvs. slutmål, for alle folkeskolens 42 fag og emner.

Endvidere fastsætter undervisningsministeren som noget nyt bindende mål – trinmål – på bestemte klassetrin. Trinmålene fastsættes, hvor det er pædagogisk begrundet ud fra det enkelte fags vejledende timetal, opbygning og progression.

Folkeskolens formål						
Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fagets formål
						CKF slutmål
						Trinmål
						Beskrivelser
						Læseplan
						Undervisningsvejledning

Slutmål og trinmål angiver fælles nationale mål for, hvad undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig af kundskaber og færdigheder i faget eller emnet, henholdsvis ved afslutningen af undervisningen og ved afslutningen af bestemte klassetrin.

Slutmålene – eller de centrale kundskabs- og færdighedsområder – er de langsigtede mål, som skal fungere som pejlemærker for undervisningen i hele forløbet. Trinmålene er de kortsigtede mål, som anvendes i forbindelse med planlægning og evaluering af undervisningen, som dialogredskab og som områder i forbindelse med vurderingen af elevens udbytte af undervisningen.

Ved udformningen af trinmål er der taget udgangspunkt i de vejledende delmål fra Klare Mål. Der er dog sket nogle justeringer som følge af, at minimumstimetallet øges, at der er kommet et minimumstimetal i visse fag, og at der i visse fag sker en ændring i begyndelses- og sluttidspunktet.

Undervisningsministeren udsender vejledende læseplaner, der angiver indholdet i undervisningen. Kommunalbestyrelsen godkender efter indstilling fra skolebestyrelsen skolens læseplaner.

Som et nyt element i det faglige hierarki skal kommunen udarbejde beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål. Beskrivelserne anvendes som et redskab i lærernes planlægning af undervisningen og i samarbejdet om fag og tværfaglige forløb med henblik på at understøtte den enkelte elevs udvikling og behov.

Undervisningsministeren udsender vejledende beskrivelser. Kommunalbestyrelsen godkender beskrivelserne efter indstilling fra skolebestyrelsen.

Med fornyelsen af folkeskoleloven har undervisningsministeren hjemmel til at fastsætte en indholdsbeskrivelse, der angiver mål for børnehaveklassen. Mål og indhold for børnehaveklassen er udformet som et faghæfte og findes ligesom de øvrige fag og emner på hjemmesiden.

Fagenes teksthierarki

1993-loven	Klare Mål	Fælles Mål	
Formål CKF (Prøvebestemm.)	Formål CKF (Slutmål) (Prøvebestemm.)	Formål Slutmål – CKF Trinmål (Prøvebestemm.)	Centrale bestemmelser
Læseplaner	Delmål Læseplaner Elevens alsidige	Beskrivelser Læseplaner Elevens alsidige	Lokale bestemmelser
Vejledning	Vejledning	Undervisnings- vejledning	Vejledende tekster

Undervisningsministeren udsender endvidere et vejledende materiale om beskrivelsen af elevernes alsidige personlige udvikling med udgangspunkt i folkeskolens formålsparagraf. Kommunalbestyrelsen skal sikre, at hensynet til elevernes alsidige personlige udvikling er tilgodeset gennem beskrivelser i læseplanerne eller på anden hensigtsmæssig måde. “Elevernes alsidige personlige udvikling” er udformet som et faghæfte og findes ligesom de øvrige fag og emner på hjemmesiden.

Formål – fag og alsidig personlig udvikling

Mange måder at lære på			Lyst til at lære				At lære sammen med andre		
Folkeskolens formål									
Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag

I praksis udmøntes undervisningsministerens hjemmel til at udsende bindende og vejledende faglige tekster ved dels at udsende 25 faghæfter – hvoraf dette hæfte er ét af dem – dels ved at oprette en hjemmeside for alle fag og emner:

<http://www.faellesmaal.wm.dk>

Læreplan for uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering består af:

- **Signalement**
- **Formål**
- **Slutmål**
- **Trinmål**
- **Læseplan**

Signalement af emnet

Der undervises i uddannelses- erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering på 1.-9. klassetrin.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er:

Det personlige valg

Uddannelse og erhverv

Arbejdsmarkedet.

I det obligatoriske emne uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering (UEA) skal de grundlæggende kundskaber og færdigheder i de 3 områder udvikles som en helhed gennem hele skoleforløbet både i det obligatoriske emne UEA, og når UEA indgår i tværgående emner og problemstillinger.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er grundlaget for tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen, således at eleverne kan:

- udvikle faglige, sociale og personlige kompetencer
- træffe et kvalificeret valg af uddannelse
- indse betydning af livslang læring
- forholde sig til forhold og vilkår, som er knyttet til uddannelse, beskæftigelse og arbejdsmarked.

Formål for emnet

Formålet med undervisningen i uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering er, at den enkelte elev tilegner sig et bredt kendskab til uddannelses- og erhvervsmuligheder og indser værdien af at gennemføre en uddannelse.

Stk. 2. Gennem undervisningen skal eleven opnå mulighed for at forberede sit uddannelses- og erhvervsvalg og forstå valget som en række beslutninger, der må træffes ud fra egne forudsætninger, behov, holdninger og de samfundsmæssige muligheder. Ved at inddrage det omgivende samfund får eleven kendskab til forhold og vilkår, der er knyttet til uddannelse, beskæftigelse og arbejdsmarked, samt kendskab til levevilkår og livsformer på og uden for arbejdsmarkedet.

Stk. 3. Personlig rådgivning og vejledning skal medvirke til, at eleven opnår erkendelse af egne forventninger og forudsætninger og bliver i stand til at udarbejde en personlig uddannelsesplan og handlingsplan.

Slutmål

Efter 9. klassetrin

Det personlige valg

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- anvende viden om egne forventninger og forudsætninger
- gøre rede for samspillet mellem karriere og hverdag
- søge informationer om uddannelse og erhverv
- redegøre for krav og indhold i ungdomsuddannelserne
- anvende faglige begreber, som har relation til uddannelse og erhverv
- udarbejde en personlig uddannelsesplan.

Uddannelse og erhverv

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- give eksempler på erhvervs muligheder lokalt, nationalt og internationalt
- udtrykke viden om sammenhænge mellem uddannelsesveje og erhvervs muligheder
- beskrive muligheder for at etablere og drive egen virksomhed
- kende muligheder for studieophold og uddannelser i udlandet
- vælge relevante teknikker i uddannelses- og jobsøgning.

Arbejdsmarkedet

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- analysere arbejdsmarkedsforhold, herunder vilkår for medarbejdere og selvstændige
- anvende regler om undervisnings- og arbejdsmiljø
- forholde sig til ligestilling og ligestilling i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet
- anvende viden om levevilkår og livsformer.

Trimmål

Efter 3. klassetrin

Det personlige valg

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- udtrykke egne styrkesider og interesser
- give eksempler på forskellige menneskers arbejdsdag
- kende til faglige begreber, som har relation til elevernes hverdag
- træffe enkle valg.

Uddannelse og erhverv

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beskrive forskellige jobfunktioner, der er knyttet til skolen
- fortælle om erfaringer med mindre produktionsforløb
- anvende hensigtsmæssige måder at kommunikere på.

Arbejdsmarkedet

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- give eksempler på lønnet og ulønnet arbejde
- deltage i diskussioner om klassens undervisningsmiljø
- samtale om drenge- og pigeroller og om ligeværd mellem mennesker
- samtale om forskellige familiemønstre og netværk.

Efter 6. klassetrin

Det personlige valg

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- formulere egne drømme og forventninger
- give eksempler på forskellige menneskers karriereforløb
- kende forskellige former for informationssøgning

Trinmål

- gøre rede for folkeskolens undervisningstilbud og forskellige muligheder for at opfylde undervisningspligten
- samtale om faglige begreber, som har relation til elevernes uddannelsesplanlægning
- træffe personlige valg og begrunde dem.

Uddannelse og erhverv

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beskrive typiske erhverv i lokalområdet
- beskrive sammenhæng mellem skolegang og senere beskæftigelse
- vurdere erfaringer med iværksætteri gennem undervisningsforløb
- kende til erhverv og job i udlandet
- benytte forskellige kommunikationsformer.

Arbejdsmarkedet

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- give eksempler på ansættelsesformer og -vilkår i offentlige og private virksomheder
- kende til regelsæt om undervisningsmiljø og om børns og unges arbejde
- diskutere ligheder og uligheder på arbejdsmarkedet, bl.a. i forbindelse med køns- og kulturforskelle
- diskutere livskvalitet i forhold til familieliv, fritidsliv, uddannelsesliv, arbejdsliv og samfundsliv.

Efter 9. klassetrin

Det personlige valg

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- anvende viden om egne forventninger og forudsætninger
- gøre rede for samspillet mellem karriere og hverdag
- søge informationer om uddannelse og erhverv
- redegøre for krav og indhold i ungdomsuddannelserne
- anvende faglige begreber, som har relation til uddannelse og erhverv
- udarbejde en personlig uddannelsesplan.

Trinmål

Uddannelse og erhverv

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- give eksempler på erhvervs muligheder lokalt, nationalt og internationalt
- udtrykke viden om sammenhænge mellem uddannelsesveje og erhvervs muligheder
- beskrive muligheder for at etablere og drive egen virksomhed
- kende muligheder for studieophold og uddannelser i udlandet
- vælge relevante teknikker i uddannelses- og jobsøgning.

Arbejdsmarkedet

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- analysere arbejdsmarkedsforhold, herunder vilkår for medarbejdere og selvstændige
- anvende regler om undervisnings- og arbejdsmiljø
- forholde sig til ligestilling og ligestilling og ligestilling i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet
- anvende viden om levevilkår og livsformer.

Trinmål – synoptisk opstillet

Det personlige valg

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Efter 3. klasses	Efter 6. klasses
<ul style="list-style-type: none"> • udtrykke egne styrkesider og interesser 	<ul style="list-style-type: none"> • formulere egne drømme og forventninger
<ul style="list-style-type: none"> • give eksempler på forskellige menneskers arbejdsdag 	<ul style="list-style-type: none"> • give eksempler på forskellige menneskers karriereforløb
	<ul style="list-style-type: none"> • kende forskellige former for informationsøgning
	<ul style="list-style-type: none"> • gøre rede for folkeskolens undervisningstilbud og forskellige muligheder for at opfylde undervisningspligten
<ul style="list-style-type: none"> • kende til faglige begreber, som har relation til elevernes hverdag 	<ul style="list-style-type: none"> • samtale om faglige begreber, som har relation til elevernes uddannelsesplanlægning
<ul style="list-style-type: none"> • træffe enkle valg 	<ul style="list-style-type: none"> • træffe personlige valg og begrunde dem

Trinmål – synoptisk opstillet

Uddannelse og erhverv

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Efter 3. klasses	Efter 6. klasses
<ul style="list-style-type: none"> • beskrive forskellige jobfunktioner, der er knyttet til skolen 	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive typiske erhverv i lokalområdet
	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive sammenhæng mellem skolegang og senere beskæftigelse
<ul style="list-style-type: none"> • fortælle om erfaringer med mindre produktionsforløb 	<ul style="list-style-type: none"> • vurdere erfaringer med iværksætteri gennem undervisningsforløb
	<ul style="list-style-type: none"> • kende til erhverv og job i udlandet
<ul style="list-style-type: none"> • anvende hensigtsmæssige måder at kommunikere på 	<ul style="list-style-type: none"> • benytte forskellige kommunikationsformer

Trinmål – synoptisk opstillet

Det personlige valg

Efter 9. klasses trin

- anvende viden om egne forventninger og forudsætninger
- gøre rede for spillet mellem karriere og hverdag
- søge informationer om uddannelse og erhverv
- redegøre for krav og indhold i ungdomsuddannelserne
- anvende faglige begreber, som har relation til uddannelse og erhverv
- udarbejde en personlig uddannelsesplan

Trinmål – synoptisk opstillet

Uddannelse og erhverv

Efter 9. klasses trin

- give eksempler på erhvervsmuligheder lokalt, nationalt og internationalt
- udtrykke viden om sammenhænge mellem uddannelsesveje og erhvervsmuligheder
- beskrive muligheder for at etablere og drive egen virksomhed
- kende muligheder for studieophold og uddannelser i udlandet
- vælge relevante teknikker i uddannelses- og jobsøgning

Trinmål – synoptisk opstillet

Arbejdsmarkedet

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Efter 3. klasses trin	Efter 6. klasses trin
<ul style="list-style-type: none"> • give eksempler på lønnet og ulønnet arbejde 	<ul style="list-style-type: none"> • give eksempler på ansættelsesformer og -vilkår i offentlige og private virksomheder
<ul style="list-style-type: none"> • deltage i diskussioner om klassens undervisningsmiljø 	<ul style="list-style-type: none"> • kende til regelsæt om undervisningsmiljø og om børns og unges arbejde
<ul style="list-style-type: none"> • samtale om drenge- og pigeroller og om ligestilling mellem mennesker 	<ul style="list-style-type: none"> • diskutere ligheder og uligheder på arbejdsmarkedet, bl.a. i forbindelse med køns- og kulturforskelle
<ul style="list-style-type: none"> • samtale om forskellige familiemønstre og netværk 	<ul style="list-style-type: none"> • diskutere livskvalitet i forhold til familieliv, fritidsliv, uddannelsesliv, arbejdsliv og samfundsliv

Trinmål – synoptisk opstillet

Arbejdsmarkedet

Efter 9. klasses trin

- analysere arbejdsmarkedsforhold, herunder vilkår for medarbejdere og selvstændige
- anvende regler om undervisnings- og arbejdsmiljø
- forholde sig til ligestilling og ligestilling i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet
- anvende viden om levevilkår og livsformer

Læseplan

Uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering (UEA) er et af folkeskolens tre obligatoriske emner på 1.-9. klassetrin. Disse emner er ikke tillagt et selvstændigt timetal, men indgår i undervisningen i de obligatoriske fag, dvs. inden for de obligatoriske fags timetalsramme.

I det omfang, det ikke fremgår af læseplanen, hvilke fag undervisningen henlægges til, påhviler det skolelederen at træffe beslutning om, hvilke fag undervisningen i de obligatoriske emner skal foregå i, eller om den gives af klasselæreren i forbindelse med klassens tid.

Klasselæreren koordinerer som regel arbejdet med klassens øvrige lærere, bistøjet af Ungdommens Uddannelsesvejledning. Emnet kan tilrettelægges som tematiserede forløb.

Der henvises i øvrigt til bekendtgørelse nr. 896 af 22/9 2000 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, § 9, stk. 4: På 8. og 9. klassetrin kan det fastsættes, at uddannelses- og erhvervsorientering gives som et selvstændigt, obligatorisk fag.

Undervisningen i UEA danner en del af grundlaget for den enkelte elevs uddannelsesplanlægning og kvalificerer samtalerne i forbindelse med uddannelsesbogen fra 6.-9./10. klasse. Samtalerne forstås af Ungdommens Uddannelsesvejledning. Der henvises til Lov om vejledning om valg af uddannelse og erhverv nr. 298 af 30. april 2003 og bekendtgørelse nr. 1319 af 14. december 2004 om vejledning om valg af ungdomsuddannelse og erhverv.

Eleven skal på den ene side opnå en høj grad af kendskab til egne interesser og personlige forudsætninger, herunder uformelle kompetencer, og på den anden side opnå forståelse for, at uddannelse er et middel til at nå et fremtidigt erhvervs- og beskæftigelsesmål. Derfor må erhvervsaspektet og indblikket i de praktiske arbejdsfunktioner have en central placering i undervisningen.

Emnet skal fortolkes bredt og i et holistisk perspektiv. Tidligere kunne man regne med, at eleverne havde en basis af fortællinger om arbejdslivet med hjemmefra, men ændringer i familiemønstret, uddannelses- og arbejdslivet, nye medievaner mv. har bevirket, at dette ikke mere er givet. Derfor er det vigtigt, at det hele liv inddrages i undervisningen og i uddannelses- og erhvervsvejledningen, herunder uddannelsesplanlægningen.

Emnet er kendetegnet ved anvendelsen af forskellige former for praktik, studie- og virksomhedsbesøg og andre vejledningsaktiviteter, jf. bekendtgørelse nr. 298 af 30/4 2003 om vejledning om valg af ungdomsuddannelse og erhverv § 6, stk. 2, 3.

Skolen, bistøjet af Ungdommens Uddannelsesvejledning, etablerer et tæt samarbejde med virksomheder, ungdomsuddannelser, arbejdsmarkedets parter m.fl. Derudover skal eleverne i særlig grad generelt kunne søge og anvende tilgængelige og relevante vejledningsinformationer og -tilbud, herunder it-baserede tilbud.

Læseplan

1. forløb – 1.-3. klassetrin

Det personlige valg

Der arbejdes med at udvikle elevernes valgkompetence, som bl.a. omfatter viden om egne styrkesider og indsigt i arbejds- og fritidslivet.

I de første skoleår arbejdes der meget konkret og ud fra det, børnene kender.

Undervisningen omfatter især

- fritid og fritidsinteresser
- valg og konsekvenser af valg
- den personlige historie
- arbejdsbegrebet i relation til elevernes hverdag.

Eleverne skal arbejde med at

- undersøge og samtale om klassens fritidsaktiviteter
- diskutere, planlægge og evaluere klasseaktiviteter
- fortælle om sig selv og sin familie, fx i ord og billeder
- møde mennesker i forskellige jobs i nærmiljøet.

Uddannelse og erhverv

Undervisningen skal introducere eleverne til enkle produktionsforløb og job i det nære miljø. I de første skoleår arbejdes der meget konkret og ud fra det, børnene kender.

Undervisningen omfatter især

- skolens jobfunktioner og deres betydning for hverdagen
- produktionsforløb
- måder at kommunikere med hinanden på.

Eleverne skal arbejde med at

- undersøge jobfunktioner på skolen
- fremstille produkter i et overskueligt produktionsforløb
- udvikle normer for hensigtsmæssig adfærd.

Læseplan

Arbejdsmarkedet

Undervisningen bygger på elevernes aktuelle oplevelse af det nære undervisnings- og arbejdsmiljø på skolen. I første forløb introduceres og tydeliggøres typiske arbejdsbegreber med henblik på udvidelse og bearbejdelse af elevernes billede af arbejdslivet, som det indgår i hverdagen.

Undervisningen omfatter især

- arbejdsbegrebet
- undervisningsmiljø
- ligeværd og ligestilling
- familiemønstre og sociale netværk.

Eleverne skal arbejde med at

- undersøge arbejdsbegrebet
- indsamle informationer om undervisningsmiljø
- finde eksempler på kønsroller og ligeværd
- finde eksempler på familiemønstre og sociale netværk.

2. forløb – 4.-6. klassetrin

Det personlige valg

Mål, værdier og forestillinger i forhold til uddannelse og fremtid er nøglebegreber i andet forløb. Fra 6. klasse arbejder eleverne konkret med deres personlige uddannelsesplanlægning sammen med Ungdommens Uddannelsesvejledning og i samarbejde med hjemmet og skolen.

Undervisningen tager udgangspunkt i elevens dagligdag og nærmiljø.

Undervisningen omfatter især

- folkeskolens undervisningstilbud og alternative tilbud for opfyldelse af undervisningspligten
- det personlige valg og begrundelse af valget
- drømme, ønsker og visioner
- introduktion af begreber om uddannelse og erhverv
- forskellige former for informationssøgning
- karrierebegrebet.

Læseplan

Eleverne skal arbejde med at

- indsamle og vurdere oplysninger om folkeskolens undervisningstilbud og andre skoleformer
- undersøge og udforske mulighederne for et aktivt fritidsliv i nærmiljøet samt betydningen for den personlige udvikling
- iagttage og synliggøre forskellige arbejdsområders indhold og opgaver
- indhente informationer, fx i trykte og virtuelle medier, edb-programmer samt ved kontakt til forskellige ressourcepersoner
- møde, inddrage og analysere karriereprofiler
- gøre sig forestillinger om fremtiden og reflektere over konsekvenser af valg
- formulere egne interesser og styrker.

Uddannelse og erhverv

Eleverne skal have kendskab til sammenhæng mellem uddannelse og erhverv. Undervisningen tager udgangspunkt i lokalmiljøet og skal afspejle arbejdslivets mangfoldighed i forhold til måder at være tilknyttet arbejdsmarkedet på.

Undervisningen omfatter især

- erhvervsliv i lokalområdet
- skolegang som fundament til senere beskæftigelse
- iværksætteri i praksis
- erhverv og job i udlandet
- kommunikationsformer.

Eleverne skal arbejde med at

- lokalisere typiske erhverv i lokalområdet
- indsamle og diskutere eksempler på karriereforløb
- undersøge forskellige iværksætterkulturer
- forstå udviklingen fra idé til virkelighed
- indsamle informationer om job og erhverv i udlandet
- bruge og diskutere forskellige kommunikationsformer.

Arbejdsmarkedet

Med udgangspunkt i lokalmiljøet bygger undervisningen videre på elevernes egne erfaringer. Eleverne får mulighed for at analysere de forskellige levevilkår, som arbejdslivet medfører for det enkelte menneske og familien.

Undervisningen omfatter især

- offentlige og private arbejdspladser

Læseplan

- regler om undervisnings- og arbejdsmiljø
- ligestilling og ligestilling på arbejdsmarkedet
- livskvalitet.

Eleverne skal arbejde med at

- finde eksempler på og sammenligne ansættelse i forskellige typer virksomheder
- indhente informationer om regelsæt om undervisningsmiljø og børns og unges arbejde
- finde eksempler på køns- og kulturforskelle på arbejdsmarkedet
- finde definitioner på og diskutere sammenhængen mellem familieliv, fritidsliv, uddannelsesliv, arbejdsliv og samfundsliv.

3. forløb – 7.-9. klassetrin

Det personlige valg

Undervisningen skal skabe forståelse for sammenhængen mellem uddannelses- og erhvervsvalget i et livslangt læringsperspektiv.

Undervisningen omfatter især

- processer, der fører frem til udarbejdelse af en realistisk uddannelsesplan
- samspil mellem uddannelse, erhverv og karriere set i forhold til et meningsfyldt liv
- krav og indhold i ungdomsuddannelserne
- informationssøgning relateret til uddannelsesplanlægning
- faglige begreber om uddannelse, erhverv og karriere
- institutioner, der har tilbud til unge med særlige behov.

Eleverne skal arbejde med at

- vurdere egne ønsker, muligheder og potentialer i sammenhæng med den fortsatte uddannelsesplanlægning
- vurdere og anvende informationer om uddannelse og erhverv, fx i trykte og virtuelle medier, edb-programmer samt ved kontakt til forskellige ressourcepersoner
- afprøve og vurdere forskellige uddannelses- og erhvervs muligheder
- udbygge og anvende viden om faglige begreber om uddannelse, erhverv og karriere.

Uddannelse og erhverv

Eleverne arbejder videre med sammenhængen mellem uddannelse, erhverv og beskæftigelse og relaterer deres viden til det personlige valg af ungdomsuddannelse, som de skal træffe efter 9. klasse.

Læseplan

Undervisningen omfatter især

- erhvervs muligheder i et lokalt, nationalt og internationalt perspektiv
- sammenhæng mellem uddannelsesveje og erhvervs muligheder, herunder etablering og drift af egen virksomhed
- muligheder for studieophold og uddannelser i udlandet
- uddannelses- og jobsøgning.

Eleverne skal arbejde med at

- bruge informationsveje, herunder it, til relevant søgning af lokale, nationale og internationale erhvervs muligheder samt af uddannelser og studieophold i udlandet
- undersøge og forstå sammenhæng mellem uddannelsesveje og erhvervs muligheder
- undersøge mulighederne for at etablere og drive egen virksomhed
- træne teknikker i uddannelses- og jobsøgning
- finde veje til uddannelses- og jobmuligheder.

Arbejdsmarkedet

Elevernes viden om et arbejds marked i konstant forandring med livslange læringsforløb og med forskellige interesser modsætninger er væsentlige elementer i tredje forløb. Denne viden er vigtig i forbindelse med valg af ungdomsuddannelse og udfærdigelse af elevernes uddannelsesplan efter 9. klasse.

Undervisningen omfatter især

- arbejdsmarkedsforhold, herunder vilkår for medarbejdere
- og selvstændige
- undervisnings- og arbejdsmiljø
- ligestilling og ligestilling i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet
- forskellige levevilkår og livsformer
- begrebet livslang læring.

Eleverne skal arbejde med at

- indsamle, udvælge og bearbejde stof om arbejdsmarkedet
- vurdere vilkår for ledere, medarbejdere og selvstændige erhvervsdrivende
- vurdere vilkår for innovation og iværksætteri
- bearbejde data om undervisnings- og arbejdsmiljø
- undersøge og diskutere ligestilling og ligestilling i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet
- analysere indsamlet og tilegnet viden om levevilkår og livsformer
- belyse vigtigheden af kontinuerlig personlig kompetenceudvikling og karriereplanlægning.

Undervisningsvejledning

Indhold

28 Indledning

29 Ansvar, sammenhæng og samarbejde

- 29 Ungdommens Uddannelsesvejledning
- 30 Forældrene og det obligatoriske emne UEA

30 Det personlige valg

- 30 Det brede kompetencebegreb
- 30 Uddannelsesbog og uddannelsesplan

34 Uddannelse og erhverv

- 34 Iværksætteri

35 Arbejdsmarkedet

- 35 Karrierebegrebet

36 Tværfaglighed og tematisering

36 Den internationale dimension i UEA

37 Virtuel vejledning

38 Progression i undervisningen

- 38 Eksempler på undervisningsforløb om undervisnings- og arbejdsmiljø
- 41 Eksempler på undervisningsforløb om iværksætteri og innovation
- 44 Ideer til undervisningsforløb om familien, livsformer og livskvalitet

46 Fortællingen i undervisningen og vejledningen

- 47 Eksempel på undervisningsforløb om mål og værdier

48 At tage beslutninger og træffe valg

- 48 Eksempel på undervisningsforløb 1.-9. klassetrin

49 Uddannelsesmuligheder efter folkeskolen

50 Erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering

51 UEA og årsplanlægning

51 Evaluering af UEA-forløb

52 Synliggørelse af UEA-aktiviteterne

Undervisningsvejledning

Indledning

Undervisningen i uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering (UEA) skal bidrage til at understøtte den enkelte elev i at foretage kvalificerede og bevidste valg. For at stå bedre rustet til et samfund og et arbejdsmarked i hastig forandring er det afgørende, at den enkelte elev udvikler de nødvendige kompetencer – herunder valgkompetence.

UEA-undervisningen i folkeskolen starter allerede i indskolingen og foregår som en veldefineret, kontinuerlig og systematisk proces gennem hele skoleforløbet.

UEA er et obligatorisk emne i folkeskolen uden fast timetal. I forbindelse med specialundervisning er der dog mulighed for, at uddannelses- og erhvervsorientering gives som et selvstændigt, obligatorisk fag, jf. bekendtgørelse nr. 896 af 22/9 2000 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, § 9, stk. 4.

Undervisningen i UEA er karakteriseret ved at

- omfatte uddannelses-, erhvervs-, arbejdsmarkedsaspektet og et personligt kompetenceaspekt
- foregå i tæt samarbejde med det omgivende samfund
- indeholde forskellige former for vejledningsaktiviteter uden for skolen, fx i virksomheder og på uddannelsesinstitutioner (vær opmærksom på reglerne vedrørende Statens Erstatningsordning)
- eleverne til støtte for uddannelsesplanlægningen i 6.-10. klasse arbejder med en uddannelsesbog, og at eleverne i 9./10. klasse på baggrund af dette arbejde udfærdiger en personlig uddannelsesplan, som skal indgå i den videre uddannelsesplanlægning. Ungdommens Uddannelsesvejledning er ansvarlig for uddannelsesplanlægningen og forestår vejledningssamtalerne
- danne grundlag for og understøtte arbejdet med uddannelsesplanlægningen i forbindelse med elevernes uddannelsesbog fra 6.-10. klassetrin
- foregå i tæt samarbejde med Ungdommens Uddannelsesvejledning*), der bistår skolen i tilrettelæggelsen.

Arbejdet med uddannelsesplanlægning vil med start i folkeskolen lægge grundstenen til et livslangt arbejde med en bevidst tilgang til igangværende og kommende uddannelsesforløb – et arbejde, der kræver stor indsats af den enkelte og samtidig stiller store krav til de lærere og vejledere, der skal udfordre og understøtte de unge i deres overvejelser og beslutninger.

*) Lov om vejledning om uddannelse og erhverv, nr. 298 af 30/04 2003.

Undervisningsvejledning

Ansvar, sammenhæng og samarbejde

Da det ikke, bortset fra specialundervisningens bestemmelser, fremgår af læseplanen, hvilke fag undervisningen i UEA henlægges til, påhviler det skolelederen at træffe beslutning om, inden for rammerne af hvilke fag, undervisningen i UEA skal foregå eller gives af klasselæreren i forbindelse med klassens tid.

En af klasselærerens opgaver er at koordinere arbejdet i klassen i forhold til klassens øvrige lærere – herunder at koordinere arbejdet med de obligatoriske emner. Klasselærefunktionen er tredelt, idet klasselæreren, foruden at være koordinator for lærergruppen og teamet omkring klassen, også skal være koordinator for undervisningen og den enkelte elev samt koordinator for skole-hjem-samarbejdet.

UEA skal ses i sammenhæng med den øvrige dannelses- og læringsproces i skolen:

Den løbende eleverevaluering er skolens ansvar og omfatter elevens faglige og sociale udvikling.

UEA er skolens ansvar, og Ungdommens Uddannelsesvejledning bistår med tilrettelæggelsen af emnet. Den enkelte elev skaffer sig viden og færdigheder til brug for arbejdet med uddannelsesbogen og uddannelsesplanen.

Uddannelsesplanlægningen er Ungdommens Uddannelsesvejlednings ansvar og omfatter den individuelle uddannelses- og erhvervsvejledning, dvs. uddannelsesbog og -plan.

Ingen af disse elementer kan fungere uden hinanden, og det er afgørende, at skole, forældre og Ungdommens Uddannelsesvejledning kontinuerligt medvirker til at skabe et helhedsorienteret forløb.

I vejledningsforløbet skal der i særlig grad være fokus på elever med særlige vejledningsbehov. Det betyder bl.a., at der i samarbejdet kan inddrages andre faggrupper i processen, fx socialforvaltningen, PPR, SSP m.fl.

Ungdommens Uddannelsesvejledning

- skal bistå skolen med tilrettelæggelsen af UEA-undervisningen
- skal samarbejde med skolen om vejledningsaktiviteter i tilknytning til UEA-undervisningen
- har ansvaret for elevernes udarbejdelse af uddannelsesbog og -plan
- forestår vejledningssamtalerne i forbindelse med uddannelsesplanlægningen fra 6.-9./10. klasse
- har ansvaret for vejledningsaktiviteter i tilknytning til uddannelsesbogen
- er bindeled i skolens samarbejde med uddannelsesinstitutionerne og arbejdsmarkedets parter.

Undervisningsvejledning

Forældrene og det obligatoriske emne UEA

Forældrene bør gennem hele skoleforløbet inddrages i arbejdet med UEA. Den stadige udvikling i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet vil præge undervisningens indhold og de valg, de unge skal træffe. Det er derfor vigtigt, at forældrene i samarbejde med skolen og Ungdommens Uddannelsesvejledning løbende drøfter, hvilke muligheder de unge har, de krav der stilles til de unge, og hvordan forældrene, skolen og UU i fællesskab kan støtte de unge i deres uddannelses- og erhvervsvalg.

Det personlige valg

UEA-undervisningen er fundamentet for elevens uddannelsesplanlægning, som udmøntes i uddannelsesbogen og uddannelsesplanen.

Det brede kompetencebegreb

Det integrerede vejledningsforløb i folkeskolen vil medvirke til at synliggøre, hvilke kompetencer den enkelte elev reelt besidder, således at der ikke kun lægges vægt på det, man *har* i form af beviser og dokumentation, men også det, man *kan* og har lært i fritiden og i familien. Elevens kompetencer omfatter således faglige, almene, personlige og sociale kompetencer.

Viden om og accept af egne kompetencer vil gavne elevens realistiske fremstilling og præsentation af sig selv i en vejledningssamtale og lignende situationer. En af de store udfordringer for skolen og vejlederen er derfor at få synliggjort elevens kompetencer og potentialer og tage afsæt heri, da anerkendelse og bevidsthed om egne styrkesider er motiverende for eleven.

Uddannelsesbog og uddannelsesplan

At nå frem til udarbejdelsen af en uddannelsesplan er en proces. Uddannelsesbogen er værktøjet, der bruges til at styre processen og handlingerne, der skal foretages for at nå mål og delmål i uddannelsesplanen. Processen trænes og øves i sidste halvdel af skoleforløbet. Her er det vigtigt at inddrage forældrene i processen som de nøglepersoner, de er.

Undervisningsvejledning

Uddannelsesbogen fra 6.-10. klasse er et værktøj til elevens individuelle vejledning, som kan opdeles i tre faser: status, målsætning og handling.

Status – hvor og hvem er jeg?

I første fase tages afsæt i den livssituation, som eleven er i netop nu. Eleven har brug for vejledning til at afdække sine drømme samt stærke og svage sider for at opnå et øget kendskab til sig selv og sin nuværende situation. På denne måde bliver eleven bevidst om sine faglige, almene, personlige og sociale kompetencer og potentialer og får dermed mulighed for at kunne præsentere sig selv.

Målsætning – hvor vil jeg hen?

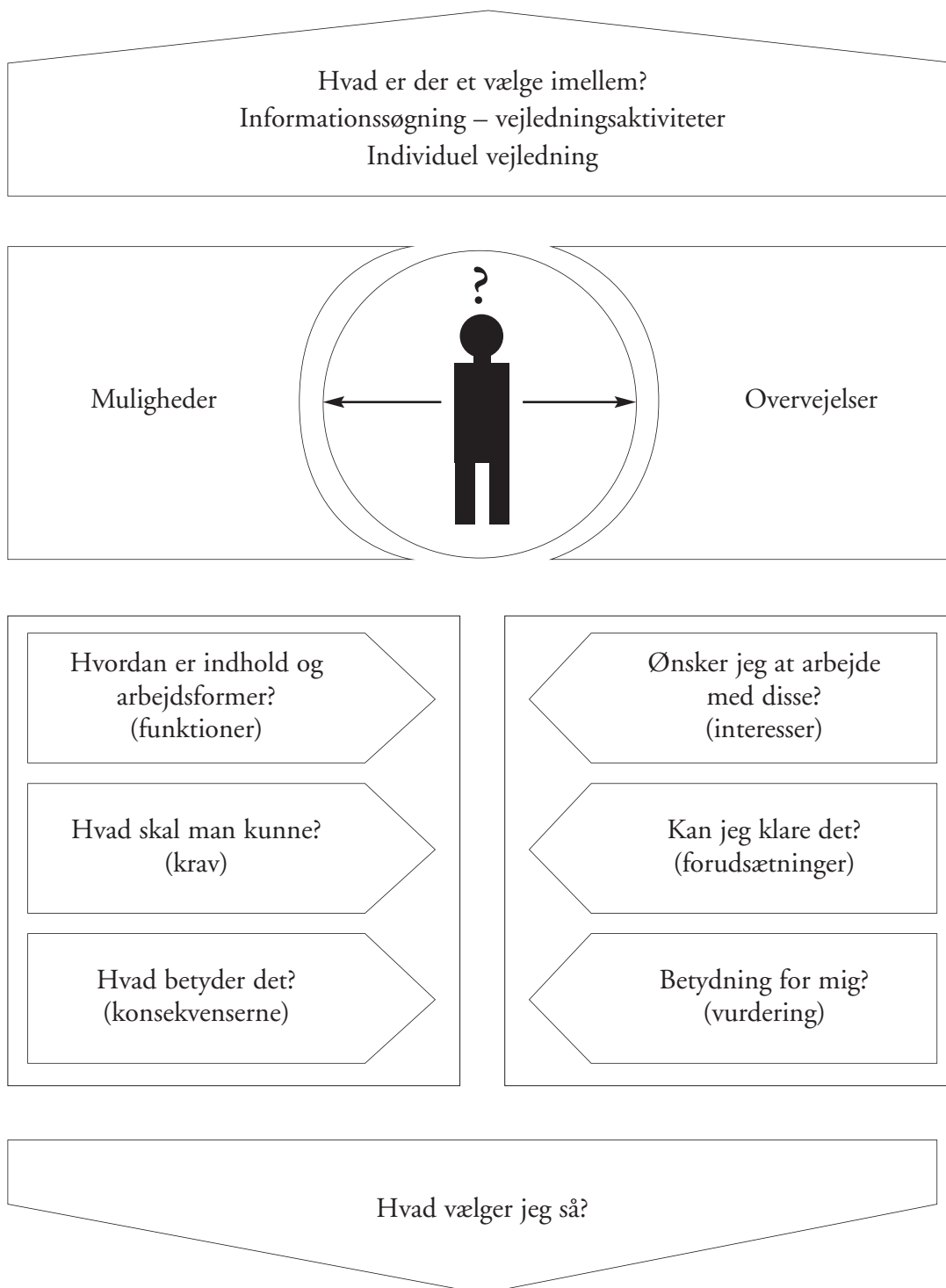
I anden fase skal eleven bevæge sig fra drømme og ønsker hen mod realistiske og klare mål. I denne fase har eleven brug for vejledning i at kunne opstille mål og delmål samt undersøge alternativer.

Handling – hvordan kommer jeg derhen?

I tredje og sidste fase skal eleven omsætte målene til konkrete aktiviteter og opstille tidsplan. Vejlederen er sparringspartner, når den unge har brug for vejledning til at komme videre i sine overvejelser samt til at sætte fokus på de konsekvenser, som planerne kan have.

Undervisningsvejledning

Undervejs i vejledningsforløbet fra 6.-10. klasse vil der være mange forskellige valg, der skal træffes. I en konkret valgsituation kan følgende valgmatrice anvendes:

Undervisningsvejledning

Case

Simons drøm er at blive ingeniør. Han er usikker på, om han skal vælge elektrikeruddannelsen på teknisk skole, eller om han skal vælge teknisk gymnasium.

Vejlederen hjælper Simon med at undersøge de to muligheder, fx gennem informationsmaterialer og/eller præsentationskurser på teknisk skole.

Simon undersøger arbejdsopgaver og krav i de to uddannelser og konfronterer resultatet med sine egne interesser og forudsætninger.

Konsekvenserne af valget kan fx være, at Simon skal flytte og bo på skolehjem, få så meget skolearbejde, at han ikke kan passe sin sport og sit fritidsarbejde, kun være sammen med sine venner i weekenden m.m.

Kan Simon leve med konsekvenserne?

Uddannelsesplanen fra folkeskolen følger eleverne på den efterfølgende ungdomsuddannelse og skal indgå i planlægningen af elevens videre undervisningsforløb. Planen skal indeholde relevante oplysninger om elevens potentialer og kompetencer. Eleven skal desuden præsentere sig i uddannelsesplanen. Elevens vejleder har et medansvar for, at planen er udfyldt optimalt, så den kan anvendes på elevens næste uddannelsessted.

Dermed er der skabt kontinuitet og dynamik i elevens uddannelsesplanlægning.

For elever i 9. og 10. klasse har skolen ansvaret for tilmelding af eleverne til ungdomsuddannelserne. Ungdommens Uddannelsesvejledning har ansvaret for uddannelsesplanen, som skal vedlægges tilmeldingen.

Undervisningsvejledning

Uddannelse og erhverv

Når man diskuterer vejledningsindsatsen i uddannelsessystemet, er det særlig vigtigt at huske på, at uddannelse er et middel til at nå et fremtidigt erhvervs- og beskæftigelsesmål. Derfor må erhvervsaspektet og indblikket i de praktiske arbejdsfunktioner have en central placering i folkeskolens vejledningsindsats.

Det er afgørende, at sammenhængen mellem livslang læring, kompetenceudvikling og erhvervslivets krav til medarbejdere bliver synliggjort for eleverne.

Lov om vejledning om valg af uddannelse og erhverv giver kraftige signaler om, at erhvervsaspektet skal medtænkes i undervisningen og vejledningen, selv om arbejdsmarkedet er i konstant bevægelse.

Derfor må eleverne ved besøg og kurser på uddannelsesinstitutionerne i deres research inddrage de erhverv og arbejdsområder, som uddannelserne lægger op til.

Med Ungdommens Uddannelsesvejledning, vejledningsloven og trin- og slutmål er der skabt mulighed for spændende samarbejdsformer mellem erhvervslivet, uddannelsesinstitutionerne og skolen.

Lærerpraktik kan være en god ide og medvirke til at sikre skolen en større og bredere indsigt i arbejdsmarkedet.

Iværksætteri

I de senere år er der sat fokus på iværksætteri og innovation. Der er brug for unge mennesker, der ikke er bange for at tage chancen med eget firma. I fremtiden vil det efter al sandsynlighed være mere naturligt og også nødvendigt at være med til at skabe sit eget job og tage ansvar for nye initiativer.

For at fremme iværksætterlysten er det vigtigt at arbejde med dette emne i undervisningen i hele uddannelsessystemet. Det, folkeskolen kan bidrage med, er at arbejde på at styrke elevernes personlige kvalifikationer, fx initiativ, ansvarsbevidsthed, samarbejdsevne, kreativitet og selvstændighed; kvalifikationer, der er nødvendige for såvel selvstændige som ansatte, der i fremtiden forventes at kunne deltage aktivt i udviklingen af arbejdsprocesser og produkter.

Arbejdsmarkedet

Eleverne skal fortløbende definere og gøre status på arbejdsmarkedet, som hele tiden ændrer sig efter det omgivende samfund og den globale udvikling. Nye nøglebegreber dukker op, andre mister deres betydning.

Nogle eksempler:

- Hjemmearbejdspladser
- Projektarbejdsform
- Fra job til job
- Livslang uddannelse som integreret del af arbejdet
- Informationsteknologi.

For den enkelte elev gælder det om at tilegne sig værktøjer og metoder til en automatisk ajourføring af udviklingen på det arbejdsmarked, hvor de senere skal have job, og til hvilket de skal opbygge den uddannelsesplatform, som arbejdslivet kan bygge videre på.

Der er stigende forventninger om, at medarbejdere påtager sig ansvar for virksomhedens udvikling, bæredygtighed og arbejdsmiljø.

Karrierebegrebet

Karriere var fra dets spæde start forbundet med en organisation, og det at gøre karriere var dermed noget, man gjorde inden for organisationen. I dag dækker ordet mange forskellige retninger og kan defineres som den samlede sum af alle begivenheder fra man bliver født, til man dør: uddannelse, arbejde, familieliv, fritidshverv og andet. Karrieren er altså en fortælling uden alder om det enkelte menneskes hele liv, valg og brede kompetencer.

For at perspektivere begrebet karriere undervises i de fem liv: familieliv, fritidsliv, uddannelsesliv, arbejdsliv og samfundsliv.

Ved at diskutere livskvalitet i forhold til de fem liv får eleverne kendskab til de mange måder, man kan indrette sin tilværelse på og til at se sammenhæng mellem de forskellige liv, fx arbejdsliv og fritidsliv.

Gennem undervisningsforløb med udgangspunkt i forskellige menneskers tilværelse analyseres de værdier, holdninger og kompetencer, der ligger til grund for de uddannelses- og erhvervsvalg, man træffer.

Undervisningsvejledning

Tværfaglighed og tematisering

UEA skal ses i et tværfagligt perspektiv og bidrager med relevant indhold i mange forskellige undervisningssammenhænge, hvor flere fag og emner er involveret, således at eleverne opnår overblik og sammenhængsforståelse.

Eleverne vil opleve, at flere af klassens lærere underviser i UEA, samt at lærerne har forskellige indfaldsvinkler til det at vælge uddannelse og erhverv – en erfaring, der kan inspirere eleverne til at tage aktiv og selvstændig stilling til deres egne valg. Det er vigtigt, at klassens lærere får drøftet, hvilke holdninger der vil præge deres undervisning, og hvilke synspunkter de vil fremme.

Emnet har en rolle at spille i forhold til folkeskolelovens formelle krav om tværgående emner og problemstillinger. Det er oplagt at anvende projektarbejdsformen i UEA.

Derudover er UEA elevens faglige fundament i forhold til den obligatoriske selvvalgte opgave i 10. klasse, som skal udarbejdes på baggrund af uddannelsesplanen i 9. klasse samt de aktiviteter, som er indeholdt i denne plan.

I det tværgående emnearbejde er der mulighed for, at eleverne kan inddrages i at vælge emner og problemstillinger, som er virkelighedsnære og vedkommende for dem. Det betyder, at elevernes aktuelle erfaringsverden og bevidsthed får en central placering i undervisningen.

Den internationale dimension i UEA

Folkeskolens arbejde med den internationale dimension skal ses i et tværfagligt perspektiv. Det er vigtigt, at der fokuseres på mellemfolkelig forståelse og elevernes individuelle kompetencer, fx i forhold til at være undersøgende, tage initiativ og kommunikere med en international omverden.

Den internationale dimension er i UEA defineret som viden om studieophold, uddannelser og erhverv i udlandet. Elevernes forståelse af det internationale samfund, uddannelses- og arbejdsmarked er særdeles vigtig og har betydning for alle elevers internationale beredskab forstået som deres muligheder for at klare sig i et globalt samfund.

Hvad angår aktiviteter i UEA kan man bevæge sig lige fra informationssøgning til udvekslings-, studie- og praktikophold i udlandet.

Undervisningsvejledning

Der findes en række hjemmesider, der giver inspiration til undervisningen og information om et væld af projekter, som folkeskolen kan deltage i. Desuden findes oplysninger om den internationale dimension i uddannelsessystemet efter folkeskolen.

Det anbefales at besøge følgende sider:

www.ciriusonline.dk	CIRIUS er en selvstændig statsinstitution knyttet til Undervisningsministeriet og er et center for Information og Rådgivning om Internationale Uddannelses- og Samarbejdsaktiviteter.
www.ug.dk	den nationale vejledningsportal: Se under "Internationalt".
www.unesco-asp.dk	om UNESCOs verdensomspændende skolenetværk. Desuden findes informationer om materialer og undervisningsforløb.
www.ibo.org	hjemmeside for International Baccalaureate Organisation, som bl.a. informerer om internationale skole- og gymnasieuddannelser.
www.uwc.org	UWC står for "United World Colleges" og er en global organisation for ophold på udenlandske colleges.
www.eures.dk	giver informationer og nyheder om jobmuligheder i udlandet.

Virtuel vejledning

Den nationale vejledningsportal www.uddannelsesguiden.dk eller blot www.ug.dk skal levere præcis, opdateret og handlingsorienteret information til alle, der har brug for oplysninger om job, uddannelse og erhverv. Der tages fat i alle livsfaser, lige fra 6. klasse.

En online-version af elevernes uddannelsesbøger med mulighed for vidensdeling med lærere og vejledere, hjælper eleverne til at arbejde virtuelt med uddannelsesplanlægning.

Ungdommens Uddannelsesvejlednings hjemmesider er de lokale indgange til vejledning, herunder links, hvor vejledning kan søges virtuelt via hjemmesidernes funktioner. Hjemmesiderne danner rammen for kontakt imellem vejledningssøgende, forældre og lærere til lokalt tilknyttede professionelle vejledere. Virtuel vejledning kan her foregå i form af elektronisk post, online responssystemer og elektroniske afklaringsværktøjer m.m.

Ug.dk indeholder ideer til undervisningen i UEA, informationer om uddannelse og erhverv samt skabeloner til uddannelsesbog og uddannelsesplan.

Undervisningsvejledning

Progression i undervisningen

I hele skoleforløbet går progressionen

- fra det konkrete til det abstrakte
- fra det nære til det fjerne
- fra det enkle til det komplekse

ikke kun i forhold til klassetrin, men også i forhold til den enkelte elev.

Nedenstående eksempler viser, hvordan man kan planlægge undervisningen med trin- og slutmål. Eksemplerne lægger op til en stigende grad af fordybelse op gennem skoleforløbet, og der bygges hele tiden videre på den viden og erfaring, eleven har opnået tidligere. Herved skabes progression i undervisningen.

Eksempler på undervisningsforløb om undervisnings- og arbejdsmiljø

Om undervisningsmiljø

Loven om elevers og studerendes undervisningsmiljø af 14. marts 2001 kan findes på Undervisningsministeriets hjemmeside: www.uvm.dk.

I loven hedder det bl.a., at eleverne skal medvirke til at samarbejde med ledelsen om at tilvejebringe og opretholde et godt undervisningsmiljø, som skal fremme elevernes mulighed for udvikling og læring. Eleverne er altså medansvarlige for undervisningsmiljøet. Som følge af loven er oprettet den statslige institution: Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM), som er et videnscenter og yder vejledning og rådgivning. Centret har bl.a. henvisninger til undervisningsmaterialer på www.dcum.dk.

Om arbejdsmiljø

Arbejdsmiljøloven har særlige regler for børns og unges arbejde. Regler, som eleverne og deres forældre bør kende. Arbejdstilsynets statistik viser, at de helt unge er en særlig udsat gruppe.

Der henvises til bekendtgørelse om unges arbejde på Arbejdstilsynets hjemmeside: www.at.dk, hvor man tillige kan rekvirere materiale om emnet. Derudover kan man hente viden og inspiration hos Arbejdsmiljørådets Service Center (ASC), www.asc.dk. Centret løser en række opgaver, herunder formidling og information, for Arbejdsmiljørådet, der er det øverste organ i den del af det danske arbejdsmiljøsystem, der styres af arbejdsmarkedets parter. Bedriftssundhedstjenesten rådgiver private og offentlige virksomheder om alle aspekter inden for arbejdsmiljø: www.bst.dk.

Undervisningsvejledning

Undervisnings- og arbejdsmiljøet – i klassen, på skolen, på arbejdspladsen – betyder meget for den enkeltes psykiske og fysiske velbefindende, læring og udvikling.

Udgangspunktet for undervisningen er i hele skoleforløbet elevernes egne og fælles oplevelser, nysgerrighed og erfaringer. På alle trin foretages sanselige eksperimenter og undersøgelser i klassen, på skolen og i lokalsamfundet. Arbejdsformen vælges efter, hvad der er relevant i forbindelse med det enkelte emne.

Man vælger tema og kan arbejde på følgende måde:

- Konstatering (iagttagelse): Sådan er det.
- Problemativering: Hvorfor er det sådan?
- Fantasi: Kunne det være anderledes?
- Handling: Hvad kan vi selv/andre gøre for at forbedre forholdene?
- Evaluering: Fik vi forståelse for...? Lykkedes det at ændre...?

Det er vigtigt, at eleverne, når de ser nogle problemer, har lyst til at arbejde med dem og gøre noget ved dem.

1.-3. klassestrin:

Undervisningsmiljøet i vores klasse og på skolen

Der kan bl.a. arbejdes med:

- Hvad har betydning for, at børn har det godt i klassen?
- Hvad har betydning for, at man kan lære?
- Hvordan behandler jeg andre?
- Hvordan behandler de voksne os?

Forhold, der kan have indflydelse på, om undervisningsmiljøet er godt eller dårligt, kan også tages op:

- Hvornår er lyd støj?
- Hvorfor har vi brug for lys, når vi læser?
- Hvad er passende temperatur?
- Hvorfor sveder og fryser vi?
- Hvornår er noget for tungt (tunge løft)?
- Hvordan sidder vi godt (arbejdsstillinger)?
- Er alt, der lugter godt, sundt?
- Er alt, der lugter grimt, farligt?
- Har vi indrettet os pænt i klassen?

På baggrund af de erfaringer, der er opbygget i klasserummet, kan eleverne begive sig ud på den store arbejdsplads, som skolen er. Se fx på faglokaler, skolegården og legeredskaber m.m.

Undervisningsvejledning

4.-6. klassetrin:

Regler om undervisningsmiljø og unges arbejde

Man kan tage udgangspunkt i børns arbejde og skolegang før og nu.

- Hvordan bruger børn tiden i dag, og hvordan brugte børn tiden i slutningen af 30'erne? 50'erne?
- Hvorfor er der regler for børns og unges arbejde og elevers undervisningsmiljø, og hvordan er reglerne?
- Se på de særlige regler for unges arbejde og inddrag forældrene, som ofte ikke kender disse regler.

På baggrund af de erfaringer, der allerede er indhøstet, vil eleverne nu kunne fortælle om, hvad der er godt/dårligt/farligt ved det arbejde, de udfører i hjemmet, og/eller hvis man skal have et fritidsjob.

- Hvordan passer du på dig selv, når du arbejder, skriver, læser? (værnemidler, stole- og bordhøjde m.m.)
- Hvem ved, hvad der er farligt (farlige stoffer m.m.)? Besøg forskellige medarbejdere på skolen og se, hvordan de beskytter sig, fx når de gør rent, slår græs, kopierer, arbejder med stillesiddende arbejde, fx ved computeren.
- Find ud af, hvad der er vigtigt for et godt fysisk, psykisk og æstetisk undervisningsmiljø og hvordan det kan fremmes. Eleverne vil forstå det ansvar, alle i skolen har for et godt arbejds- og undervisningsmiljø og den indflydelse, man kan have på det.

7.-9. klassetrin:

Undervisnings- og arbejdsmiljøet i samfundet

Klassen tager udgangspunkt i et aktuelt undervisnings- og/eller arbejdsmiljøproblem fra dagspressen og kan evt. se på samarbejde, medbestemmelse, sikkerhed på arbejdspladsen, løn, gode arbejdskammerater.

- Hvad betyder det, at uddannelsesinstitutionerne har et godt undervisningsmiljø – og hvordan skal det være?
- Hvad betyder det, at der er gode uddannelses- og udviklingsmuligheder på jobbet?
- Hvad kan man gøre, hvis man ikke er tilfreds med sine uddannelses- eller arbejdsforhold?
- Hvad er tillidsrepræsentantens og sikkerhedsrepræsentantens rolle på arbejdspladsen?
- Hvad er Bedriftssundhedstjenestens og Arbejdstilsynets rolle?

Undervisningsvejledning

Eksempler på undervisningsforløb om iværksætteri og innovation

Ved iværksætteri og innovation forstås et forsøg på at skabe en ny virksomhed eller at udvikle et nyt forretningsområde i en eksisterende virksomhed. Iværksætteri finder dermed også sted i eksisterende virksomheder og ikke nødvendigvis kun som udvikling af et håndgribeligt produkt, men kan også være udviklingen eller skabelsen af en tjenesteydelse eller af et serviceområde.

Iværksætteren er karakteriseret ved at have motivation, se muligheder og have kompetencer til at sætte nye projekter i værk.

Men kan man i folkeskolen overhovedet iværksætte forløb, der fremmer iværksætteri og innovation, og skal iværksættertanken ikke snarere fremmes gennem opdragelse? Og hvis det er tilfældet, er det så skolens opgave?

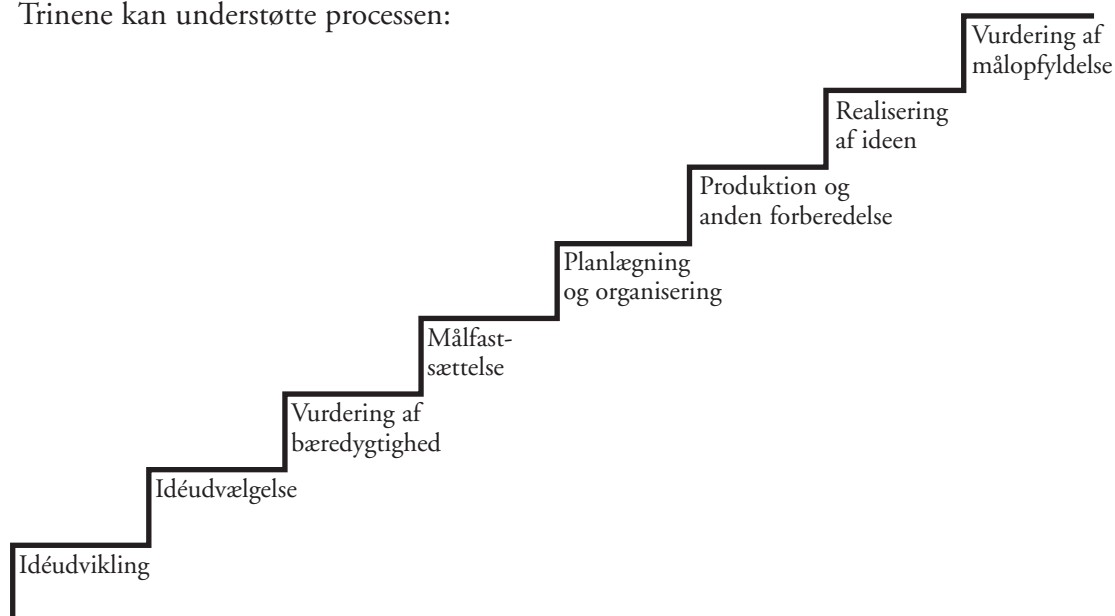
Holdningerne kommer ofte på banen, når der diskuteres iværksætteri som i UEA-undervisningen i folkeskolen.

Som det ses af nedenstående eksempel "Markedspladsen" med aktiviteter, som kendes på alle skoler, er iværksætteri en integreret del af undervisningen. Hvis man tager "iværksættervinklen" med i planlægningen, får forløbet en større dybde og mere faglighed.

Mange af delprojekterne kræver involvering af forældre, virksomheder i nærmiljøet og myndigheder.

Ved at inddrage forældre, myndigheder og erhvervsliv vil CKF-områderne i UEA blive berørt og bidrage til at nå trin- og slutmål for emnet.

Trinene kan understøtte processen:

Undervisningsvejledning

Eleverne skal opleve, at en ide bliver realiseret fra tanke til (succesfuldt) virkelighed, og at de selv har været med til at skabe og virkeliggøre ideen med ansvar for opfyldelse af mål.

Progression

I 3. klasse skal eleverne have erfaringer med simple produktionsforløb og gennemførelse af aktiviteter.

I 6. klasse skal eleverne gennem egne oplevelser kunne vurdere erfaringer med iværksætterforløb.

I 9. klasse skal eleverne kunne beskrive mulighederne for at drive egen virksomhed.

Markedspladsen

Det overordnede formål med projektet er, at den enkelte elev skal føle, at han/hun været med til at sætte noget i gang, har været medvirkende til at gøre en ide til virkelighed og har været en del af en succes. En erfaring, der kan være med til at give lyst og mod til at være innovativ iværksætter senere i livet.

Udgangspunktet er, at skolen vil markere en begivenhed og/eller samle penge ind til et godtgørende formål.

Projektet kan gennemføres i større eller mindre målestok, for enkelte årgange eller afdelinger i skolen. Her er det beskrevet som en fælles opgave, der involverer alle skolens elever, hvor de enkelte aktiviteter er delprojekter i et overordnet projekt.

Opgaven lyder: Vi skal skabe et produkt eller aktivitet, der kan underholde eller skaffe økonomisk overskud.

Spørgsmålet er: Hvad skal vi finde på?

1.-3. klassetrin

De mindste i indskolingen, herunder evt. børnehaveklassen, beslutter sig for et fælles tema: Gøglere. Alle elever skal klædes ud som klovne, cirkusprinsesser, tryllekunstnere, dyr etc. Et optog på markedspladsen afsluttes med et show på fællesscenen med optrin og sang.

De større elever i indskolingen laver simple produktionsforløb med fremstilling af småkager og saftvand (prinsessekager, prinsebrød og tryllevand), der sælges i cirkusboder på pladsen.

Undervisningsvejledning

4.-7. klassetrin

Eleverne laver salgs- eller aktivitetsboder:

- tombola og lykkehjul
- salg af morsomme fotos, optaget og trykt på stedet
- badges
- fotoudstilling af lærerne som små – hvem er hvem?
- dåsekast og skud på mål
- pizza slices, pølser og is
- pudekamp på planke
- fuglefoderbræt og fuglekasser
- smykker
- gæt 10 dufte
- velduftende cremer og sæber
- postkort
- lykkesten af slebne natursten
- en spøgelsesgang
- osv.

Produktionerne og aktiviteterne giver anledning til mange overvejelser: valg af materialer, beregning af omkostninger, hvordan tilrettelægges en rationel produktion, hvor meget kan vi tage for produkterne/aktiviteterne, kan det løbe rundt eller måske give overskud?

8.-9. klassetrin

8. klasserne får en bunden opgave: At designe og fremstille boder, der er billige i materialeindkøb, lette at sætte op og tage ned, og som kan genbruges.

- Skal det være genbrugsmaterialer?
- Kan der skaffes sponsorer?
- Kan boderne holde til blæst og regn?

Spørgsmålene kræver involvering og samarbejde med mange mennesker i nærmiljøet.

9. klasserne får en anden bunden opgave: At stå for markedspladsens serveringsrestaurant: En virksomhed skal bygges op fra bunden.

- Den lokale handelsskole involveres og forhold omkring økonomi, markedsføring virksomhedsorganisation og jobsøgning kan give indhold til et præsentationskursus.
- Myndighederne kontaktes omkring regler for hygiejne, moms mv.

Undervisningsvejledning

Det hele udmøntes i et færdigt koncept for restaurationen, men inden virksomheden kan starte, skal der

- skaffes startkapital eller sikres kredit
- opslås stillinger, der besættes via ansættelsessamtaler
- gives instruktioner til tjenere og kokke i samarbejde med professionelle kokke/tjenere i nærmiljøet eller i forældre kredsen
- fastlægges et menukort – hvor mange retter til hvilken pris osv.
- skaffes (billige) råvarer af høj kvalitet
- osv.

Projektet egner sig med den store planlægning som et selvstændigt projekt, der kan køre over flere dage (aftener).

Restaurationsprojektet skal give en virkelighedstro oplevelse af en a la carte restaurant.

Opfølgning

Det samlede projekt evalueres, erfaringerne skrives ned og gemmes, så der er noget at bygge på, næste gang skolen kaster sig ud i et lignende arrangement.

Ideer til undervisningsforløb om familien, livsformer og livskvalitet

Når vi skal sætte os ind i en anden kultur, er det ofte nødvendigt at prøve at sætte sig ud over sin egen kultur for at forstå det nye. Selvom vi som danskere tror, at vi har den samme kultur, så indretter vi dog vores liv på vidt forskellige måder. De forskellige måder at indrette sig på kaldes livsformer. Det kan være svært at forstå, og det kan være svært at se. Måske er det ligeså svært at forstå vore forskellige livsformer som at forstå en fremmed kultur.

Når vi siger "arbejde", "familieliv", "fritid" og "karriere" mener vi nødvendigvis ikke helt det samme. Nogle arbejder fx for pengenes skyld, andre for fornøjelsen. Nogle føler, at arbejde er en nødvendighed – andre, at det er en glæde. Ordet karriere er for nogle et negativt ord, for andre et positivt.

Livsformerne er knyttet til familierne og kan illustreres ved tre forskellige former:

- Lønmodtagerlivsformen, hvor der er et skel mellem arbejde og fritid
- Karrierelivsformen, hvor jobbet ses som en personlig udfordring, og hvor grænsen mellem arbejde og fritid er flydende
- Selvstændighedslivsformen, hvor tiden ikke opleves i arbejde og fritid, men går ud i et.

Undervisningsvejledning

Familierne kan have forskellige jobs, smag, indkomst, bo forskelligt osv. Men det bestemmer eller skaber ikke deres livsform. Det gør derimod den måde, hvorpå begreber som "arbejde", "fritid", "familie" hænger sammen for dem, og dermed hvad disse ord betyder for dem. En families livsform følger ofte generationerne og ændres kun langsomt.

1.-3. klassestrin: Familien

- Forskellige måder at leve på
- En god dag i familien
- Et forældrearrangement på skolen
- Familiedag på skolen.

4.-6. klassestrin: De fem liv (familieliv, fritidsliv, uddannelsesliv, arbejdsliv og samfundsliv)

- Hvad er arbejde?
- Sammenhæng mellem uddannelse og arbejde
- Omskoling, efteruddannelse og jobskifte
- Læring og kompetenceudvikling i fritiden
- Et aktivt samfundsliv
- Netværk i de fem liv.

7.-9. klassestrin: Livsformer og de værdier, vilkår og holdninger, der er karakteristiske for dem. Viden om de fem liv integreres i forløbet.

De forskellige livsformer kan fx belyses ved interviews, litteratur, film m.m.

Overskrifterne i spørgelisten kan være:

- Familiesituation
- Dagscyklus
- Årscyklus
- Livscyklus
- Arbejde/fritid/job/indtægt
- Gøremål i hjemmet
- Ferie
- Anskaffelser, store og små
- Socialt netværk
- Fremtiden.

Spørgeafsnittet om årscyklus kan fx uddybes med følgende stikord:

Hvad laver familien på hverdage, i weekends, i højtiderne, i ferierne? (familiebesøg, aftenskole, sportsklub, arbejde, uddannelse, rejser, politik, værtshus, bingo, middagsselskab, teater, video, tv, kolonihave, camping, sommerhus, have, bolig, gør-det-selv, kirkegang m.m.).

Fortællingen i undervisningen og vejledningen

Den narrative metode

Alle har en historie!

Fortællinger forbinder nutiden med fortiden og fremtiden. Fortællingen er en måde at få indsigt i elevens tanker, oplevelser, erfaringer, kultur, holdninger og værdier. Derfor ligger der perspektiver i at bruge fortællingen i undervisningen, herunder UEA-undervisningen.

Det er en opgave i forhold til det pædagogiske arbejde med eleverne at få dem til at åbne øjnene for ressourcerne i egne og andres historier, så de kan bruge dem fremadrettet som en styrke i forbindelse med valg af uddannelse og erhverv. Desuden kvalificeres eleven til forløbet med uddannelsesbogen og uddannelsesplanlægningen.

Eleverne skal lære at formulere sig om sig selv og præsentere sig for andre.

Der er tre overordnede forhold, som har betydning for, at vi som mennesker benytter os af at fortælle historier:

1. At fortælle om sig selv og sine oplevelser til andre skaber identitet.
2. At fortælle om sig selv giver mening.
3. At arbejde med andres historier giver perspektiver til egen identitet.

Undervisningen kan angribes ud fra to vinkler:

- Undervisning med andres historiefortælling.
- Undervisning med egen historiefortælling.

Andres historie	Egen historie
<p>Undervisningen kan tilrettelægges ud fra andres historier; det kan være nogle af de historier, der karakteriserer en bestemt uddannelse, arbejde eller erhverv, som bevidst er vinklet med et bestemt tema, fx livsformer, værdier, succeshistorier m.m.</p> <p>Den personlige historie kan afdækkes ved personlig kontakt via gæstelærere, besøg på uddannelsesinstitutioner, arbejdspladser, interviews, erindringer og biografier, film m.m.</p> <p>Eleverne møder andre mennesker og kan perspektivere og spejle deres egen identitet.</p>	<p>Eleverne kan selv praktisere historiefortælling. Det kan enten være deres egen personlige historie eller via rollespil.</p> <p>Man kan øve og træne både mundtligt og skriftlig historiefortælling og derved få styrket den narrative kompetence (evnen til at fortælle historier).</p> <p>Til den personlige fortælling kan eleverne medbringe ting af værdi og ud fra disse berette om sig selv.</p>

Undervisningsvejledning

Fortællingen kan også ses som en træning i at udvælge og sortere relevant stof og dermed give indsigt i, at udvælgelsen har betydning for, hvor man begynder sin historie, og hvilken vej man vælger for at komme hen til afslutning på historien.

(Kilde: Uddannelsesstyrelsens håndbog nr. 17 – 2004: Fortællingen i vejledningen – narrativ vejledning)

Eksempel på undervisningsforløb om mål og værdier

Elevens bog om mål og værdier – 8. klassetrin

Formålet med undervisningsforløbet er, at eleven skal udforme en personlig bog om mål og værdier, der kan danne udgangspunkt for samtalen med UU-vejlederen i 8. klasse, hvor elevens konkrete uddannelsesønsker inddrages.

Undervisningsforløbet skal ses som en opgave i dansk, og kan med fordel tilrettelægges i forbindelse med en emneuge, hvor man beskæftiger sig UEA-orientering.

Opgavens udformning sikrer, at forældrene inddrages i arbejdet.

Det færdige produkt er en bog med 10 A4-sider med tekst og illustrationer.

Til bogen bruges stift karton som plastiklamineres og bindes sammen. Et opslag består af to modstående sider og udfærdiges sådan, at alle opslag består af en collage på venstre side og en tekst på højre side.

Forsiden: Eleven tegner et logo eller et våbenskjold, som for eleven udtrykker noget karakteristisk med en positiv værdi.

1. opslag: Sådan er mit liv lige nu (Beskrivelse af hverdag og fest).
2. opslag: Mine værdier (Hvad betyder noget for mig her og nu?).
3. opslag: Det beskæftiger jeg mig med om 15 år (Mit liv i fremtiden).
4. opslag: Det vil jeg være om 15 år (Min fremtidige ønskebeskæftigelse).

Bagsiden: Stamtræ med familiens job – så langt tilbage som muligt.

Eleven beretter således historien om sig selv med særlig vinkel på værdier og mål. Materialet omfatter trinnene “Hvor er jeg?” og “Hvor vil jeg hen?” og knytter gennem stamtræet an til et historisk perspektiv.

Formen giver eleven mulighed for at arbejde med illustration og tekst, og eleven kan lægge vægten, hvor han/hun føler sig stærkest.

Undervisningsvejledning

Der kan arbejdes med rive-klistre-collage eller fotocollage, og eleven vælger selv udtryksform inden for de givne rammer.

Eleverne diskuterer i grupper holdninger og værdier ud fra bøgerne med respekt for hinandens meninger.

Bogen indgår i elevens portfolio/uddannelsesbog og kan danne udgangspunkt for en god samtale med UU-vejlederen.

At tage beslutninger og træffe valg

Tilværelsen kan beskrives som en lang række af valg. Mange af disse valg kan være vanskelige, fordi man samtidig med, at man vælger, også fravælger, og derfor indebærer ethvert valg en konsekvens.

Nogle valg er kritiske valg, der ikke står til at ændre eller er svære at ændre. Valg af uddannelse efter folkeskolen er et eksempel på et kritisk valg. For at ruste eleverne bedst muligt til at træffe dette valg er det vigtigt, at de allerede tidligt i skoleforløbet gennem arbejdet med beslutningsprocesser oplever konsekvenserne ved et valg.

Udgangspunktet for undervisningen vil i mange tilfælde være situationer, der opstår i klassen, i frikvartererne og på skolevejen, fx dårlig oprydning, støj, møde uforberedt, voldsom adfærd på gangene eller en aktivitet, der er nært forestående.

Eksempel på undervisningsforløb 1.-9. klasses trin

I dette undervisningsforløb tages udgangspunkt i, at klassen skal på hyttetur. Læreren stiller spørgsmålet: "Hvad skal vi lave på vores hyttetur?"

Eleverne kommer med forslag.

Læreren grupperer svarene til aktiviteter i dagtimerne og i aftentimerne.

Elever og lærer foretager derefter i fællesskab en udvælgelse af aktiviteterne, fx ved:

- afstemning
- lodtrækning (diskuter, om det vil være en god måde)
- at læreren bestemmer
- at pigerne og drengene bestemmer hver to aktiviteter
- at klassen deles i grupper, der hver vælger en aktivitet.

Udvælgelsen skal samtidig vise, hvad det er, eleverne vælger fra, og de skal have lov til at udtrykke deres eventuelle skuffelse over resultatet af udvælgelsen, men skal samtidig vide, at de må respektere resultatet. Læreren skal være klar til at efterleve elevernes valg videst muligt.

Undervisningsvejledning

“Hvad skal vi spise?” og “Hvem skal lave hvad?” kan tilrettelægges efter samme model.

Spørgsmålene og de beslutninger, klassen skal være med til at træffe, tilrettes efter klassetrin.

Efter turen evalueres:

- Var det en god måde at planlægge på?
- Fungerede alting, som det skulle?
- Var alle ansvarsbevidste over for deres opgave?
- Hvad skal vi huske næste gang?

Uddannelsesmuligheder efter folkeskolen

Uddannelse er en forudsætning for at få fodfæste på arbejdsmarkedet, og det har i lang tid været en politisk målsætning, at alle skal have en ungdomsuddannelse. Der er flere uddannelsesmuligheder end nogen sinde, og arbejdsmarkedet er langt mere uoverskueligt end tidligere. Dermed er valget blevet mere kompliceret, hvilket fordrer individuel og målrettet vejledning.

Efter 9. klasse skal eleverne kunne redegøre for krav og indhold i ungdomsuddannelserne. Det kan bl.a. opnås ved, at eleverne på 8.-9. klassetrin efter eget valg deltager i særligt tilrettelagte præsentationskurser på ungdomsuddannelserne. Her får den enkelte elev mulighed for at deltage i undervisning og studievejledning. Herudover tilbydes brobygning til de elever, der er usikre på deres valg af uddannelse.

Hensigten med præsentationskurser og brobygning er at forbedre elevernes valggrundlag gennem et øget kendskab til ungdomsuddannelserne og dialog med unge, undervisere og vejledere på ungdomsuddannelsesstederne. Kurserne skal ses i sammenhæng med elevernes udarbejdelse af uddannelsesbog og -plan samt muligheden for at deltage i erhvervs- og arbejdspraktik, studiebesøg m.m.

Eleverne skal også arbejde aktivt med ungdomsuddannelserne gennem trykte og elektroniske informationsmaterialer.

Ideer til emner:

- Informationssøgning
- Faktorer, der påvirker et uddannelses- og erhvervsvalg
- Uddannelsesplanlægning
- Livslang uddannelse
- Køns- og kulturforskelle i uddannelsessystemet
- Uddannelsernes tilbud og opbygning
- Uddannelsernes jobperspektiver
- Internationale uddannelsesmuligheder
- Vejledningstilbud efter grundskolen.

Undervisningsvejledning

Uddannelsesinstitutionerne, *www.ug.dk*, UU-vejlederen m.fl. kan være behjælpelig med undervisningsmaterialer og information.

Erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering

Når man diskuterer vejledningsindsatsen i uddannelsessystemet, er det særlig vigtigt at huske på, at uddannelse er et middel til at nå et fremtidigt erhvervs- og beskæftigelsesmål. Derfor må erhvervsaspektet og indblikket i de praktiske arbejdsfunktioner have en central placering i grundskolens vejledningsindsats.

Ifølge trin- og slutmålene skal der i arbejdsmarkedsorientering arbejdes med skolen som arbejdsplads på 1.-3. klassetrin, erhvervslivet i nærområdet på 4.-6. klassetrin samt erhvervsmuligheder regionalt, nationalt og internationalt på 6.-9. klassetrin.

Virksomhedsbesøg er velegnede som en generel orientering om virksomheden, dens produkter, produktionsform og -gang. Studiebesøg er velegnede til fordybelse i udvalgte emner, fx arbejdsmiljø, ledelsesformer, samarbejde og økonomi. Formålet med besøget vil oftest være

- at udvide elevens kendskab til uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsforhold
- at vise forbindelsen mellem det, der læres i skolen, og de krav, der stilles i de efterfølgende uddannelser og erhverv
- at forberede arbejds- og erhvervspraktik og forbedre elevens valggrundlag.

Vejledningsaktiviteterne skal indeholde arbejds- og erhvervspraktikformer, hvor længde og indhold i høj grad skal varieres og individualiseres. Det konstant foranderlige arbejdsmarked bør medføre matchende aktiviteter i grundskolen.

Al praktik skal matche forløbet i uddannelsesbogen og den individuelle vejledning.

Ideer til emner:

- Virksomhedernes kvalifikationsvurderinger
- Uddannelsesprofiler på arbejdspladsen
- Virksomhedsprofiler
- Offentlige og private virksomheder
- Ligestilling og ligestilling på arbejdsmarkedet
- Videns- og servicesamfundet
- Projektarbejdsformen, frie agenter og netværksdannelse
- Det fleksible arbejdsmarked – nationalt og internationalt
- Globaliseringens betydning for erhvervslivet
- Fremtidens arbejdsplads og arbejdsformer.

Undervisningsvejledning

Organisationerne, AF, www.ug.dk og UU-vejlederen kan være behjælpelig med undervisningsmaterialer og information.

UEA og årsplanlægning

UEA foregår i hele skoleforløbet og skal ses i et bredt dannelsesperspektiv og i et tværfagligt samarbejde. Derfor er det vigtigt, at UEA-undervisningen indgår i årsplanlægningen for den enkelte klasse, således at klassens team sammen kan finde ud af, hvordan man på bedste vis kan arbejde sig frem til trin- og slutmål.

Evaluering af UEA-forløb

Med henblik på løbende at kunne udvikle og integrere UEA-indsatsen er det vigtigt at få evalueret de enkelte aktiviteter både i forhold til det lærings- og dannelsesmæssige aspekt og den praktiske planlægning.

Ved at arbejde seriøst med status, mål, handleplaner og evaluering er det muligt at øge gennemsigtigheden af skolens virksomhed og kvalificere dialogen om undervisningens indhold. Som inspiration og støtte til arbejdet med at planlægge, gennemføre og evaluere undervisningen har Undervisningsministeriet udviklet det internetbaserede værktøj KIF (Kvalitet – Inspiration – Faglighed), som fremtræder som en stjernemodel og findes på netstedet: www.kif.emu.dk.

KIF-stjernen er suppleret med forskellige værktøjer til planlægning, evaluering og indsamling af data.

Evalueringen og den afledte udvikling og tilrettelæggelse af UEA kræver åben dialog med klassens øvrige lærere og eventuelt vejlederen fra Ungdommens Uddannelsesvejledning. På denne måde fremmes en helhedsorienteret vejledning i forbindelse med elevens uddannelsesplanlægning.

Uddannelsesbogen vil afspejle elevens udbytte af undervisningen og kan være et vigtigt element i den løbende evaluering af UEA.

Efter afslutning af et forløb kan læreren evaluere elevernes udbytte på forskellige måder, fx:

- Gruppearbejde og fremlæggelse
- Evalueringsskema
- Erfaringsudveksling i lærerteamet

Undervisningsvejledning

- Erfaringsudveksling og efterbehandling i forhold til eksterne aktører
- Dokumentering og synliggørelse
- Videreformidling til kollegaer og forældre samt til eksterne aktører og interessenter.

Synliggørelse af UEA-aktiviteterne

Ifølge Lov om gennemsigtighed og åbenhed i uddannelserne mv. (L 414) skal skoler og uddannelsesinstitutioner synliggøre deres pædagogiske udgangspunkt, fagudbud, læseplaner mv. på institutionens hjemmeside. En synliggørelse af UEA-indsatsen vil være et vigtigt element i den enkelte folkeskoles bestræbelser på at belyse kvaliteten af skolens undervisning. Det er netop gennem UEA-aktiviteterne, at eleverne har mulighed for aktivt at møde den mangfoldige og foranderlige virkelighed, som folkeskolen skal være med til at ruste dem til at kunne fungere i.

UEA-aktiviteterne kan bringe “skolen ud i livet” og “livet ind i skolen”. En synlig og veldokumenteret UEA-indsats kan i høj grad være med til at give omgivelserne, fx forældre, ungdomsuddannelser, erhvervsliv og beslutningstagere, et reelt indtryk af, hvordan folkeskolen seriøst og professionelt forbereder eleverne til deres kommende uddannelses- og erhvervsvalg.

I Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie er udkommet følgende Fælles Mål Faghæfter:

- Nr. 9 - 2003: Fælles Mål : Faghæfte 1 : Dansk (UVM 5-431)
- Nr. 10 - 2003: Fælles Mål : Faghæfte 12 : Matematik (UVM 5-432)
- Nr. 11 - 2003: Fælles Mål : Faghæfte 24 : Elevernes alsidige personlige udvikling
- Nr. 12 - 2003: Fælles Mål : Faghæfte 25 : Børnehaveklassen (UVM 5-433)
- Nr. 1 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 2 : Engelsk (UVM 5-438)
- Nr. 2 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 3 : Kristendomskundskab (UVM 5-439)
- Nr. 3 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 4 : Historie (UVM 5-440)
- Nr. 4 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 5 : Samfundsfag (UVM 5-441)
- Nr. 5 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 6 : Idræt (UVM 5-442)
- Nr. 6 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 7 : Musik (UVM 5-443)
- Nr. 7 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 8 : Billedkunst (UVM 5-444)
- Nr. 8 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 9 : Håndarbejde (UVM 5-445)
- Nr. 9 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 10 : Sløjd (UVM 5-446)
- Nr. 10 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 11 : Hjemkundskab (UVM 5-447)
- Nr. 11 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 13 : Natur/teknik (UVM 5-448)
- Nr. 12 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 15 : Biologi (UVM 5-449)
- Nr. 13 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 16 : Fysik/kemi (UVM 5-450)
- Nr. 14 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 17 : Tysk (UVM 5-451)
- Nr. 15 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 18 : Fransk (UVM 5-452)
- Nr. 22 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 14 : Geografi (UVM 5-459)
- Nr. 4 - 2005: Fælles Mål : Faghæfte 19 : Dansk som andetsprog (UVM 5-464)
- Nr. 5 - 2005: Fælles Mål : Faghæfte 20 : Færdselslære (UVM 5-465)
- Nr. 6 - 2005: Fælles Mål : Faghæfte 21 : Sundheds- og seksualoplysning og familiekundskab (UVM 5-466)
- Nr. 7 - 2005: Fælles Mål : Faghæfte 22 : Uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering (UVM 5-467)
- Nr. 8 - 2005: Fælles Mål : Faghæfte 23 : Modersmålsundervisning (UVM 5-468)

Ovenstående Fælles Mål Faghæfter kan købes hos Undervisningsministeriets forlag eller hos boghandlere. Fælles Mål for samtlige folkeskolens fag kan findes på webstedet: www.faellesmaal.uvm.dk

På UVM's websted - på adressen: www.uvm.dk/katindek.htm – findes en oversigt over samtlige hæfter i Uddannelsesstyrelsens publikationsserier udgivet i 1999, 2000, 2001, 2002 og 2003. En del af disse kan stadig bestilles.